

بلندخوانی، روشی برای آموزش غیرمسقیم مهارت‌های اجتماعی در کلاس درس

مهدیه آرائی، کتاب‌دار دبستان دخترانه دوره دوم، ناحیه ۲

امروزه کودکان و نوجوانان با حجم عظیمی از اطلاعات که به شکل فعال و غیرفعال دریافت می‌کنند، روبه‌رو هستند. برای کودک امروزی وقت و امکانات کافی برای استقلال فکری و امکان آشنایی حسی با طبیعت وجود ندارد یا محدود است. بازی‌ها بیشتر آماده‌اند و به همین دلیل کودک مانند گذشته هنگام بازی نظم‌پذیری، سازماندهی، اداره کردن، اداره شدن از سوی دیگران و مهارت تصمیم‌گیری را نمی‌آموزد. آموزش مهارت‌های اجتماعی مناسب، فراهم کردن فرصت‌ها و تجاربی که تعاملات اجتماعی را افزایش دهد، موجب می‌شود دانش‌آموزان بتوانند راهبردها و مهارت‌های اجتماعی را در تمام محیط‌ها و موقعیت‌های واقعی زندگی تمرین کنند و به‌کار بندند. بدیهی است فراهم کردن این‌گونه فرصت‌ها، مسئولیت تمام کسانی است که به نحوی با این دانش‌آموزان در ارتباط هستند و برنامه‌های آموزش تلفیقی و فراگیر را باور کرده‌اند.

شناخته می‌شود که اگر چه ساده به نظر می‌رسد، اما به‌عنوان یک روش آموزشی و درمانی مورد استفاده بسیاری از مشاوران قرار می‌گیرد. شرایط بسیاری به‌وجود می‌آید که یک معلم قصد آموزش مهارتی به‌صورت غیرمسقیم را دارد مثلاً زمانی که با رفتار نامطلوبی در کلاس مواجه می‌شود و چون در اکثر مواقع اصلاح ناهنجاری‌ها با روش مسقیم یا به نتیجه نمی‌رسد یا اثر پایدار ندارد، می‌توان از کتاب برای دفع و رفع مشکلات بهره گرفت یا به اصطلاح کتاب‌درمانی کرد.

یک بلندخوانی هدفمند می‌تواند همان روش تاثیرگذار غیرمسقیم باشد که البته در قالب یک طرح ملی، برای کودکان مناطق محروم یزد اجرا شده و تاثیرات شگرفی بجا گذاشته است. اولین مرحله، انتخاب یک کتاب یا داستان مناسب است. این انتخاب درست، می‌تواند با جست‌وجو در

اما اکنون این سوال مطرح می‌شود که یک معلم چگونه می‌تواند با توجه به زمان محدودی که در اختیار دارد، بیشترین تاثیر را بر دانش‌آموزانش بگذارد؟

یکی از بهترین و مناسب‌ترین روش‌ها برای انتقال مفاهیم به کودکان برای درک مسائل، شرایط پیش‌آمده و کمک به حل مشکلات و تعارض‌ها استفاده از داستان و قصه‌گویی هدفمند در کلاس درس است.

این روش، که با نام «کتاب‌درمانی»

کتابخانه مدرسه یا سایت‌های معتبری مانند «دهد» انجام گیرد. سایت در واقع یک کتاب‌فروشی است که زیر نظر «موسسه پژوهشی کودکان دنیا»، بهترین کتاب‌ها را بر اساس گروه‌های سنی و آموزش مهارت‌های مورد نیاز مانند اعتمادبه‌نفس، پرخاشگری و یا مقابله با پرخاشگری، مهارت‌های کلامی و موارد مشابه دیگر طبقه‌بندی کرده است. علاوه بر آن، برای انجام فعالیت‌های پس از خواندن هر کتاب نیز، پیشنهادهای ارائه داده است.

پس از انتخاب کتاب مناسب، اجرای بلندخوانی در سه مرحله انجام می‌شود:

- انجام فعالیت پیش از خواندن کتاب؛
- بلندخوانی کتاب؛
- انجام فعالیت پس از خواندن کتاب.

در «فعالیت‌های پیش از خواندن»، معلم فضا را برای انتقال مفهوم آماده می‌کند. این آماده‌سازی می‌تواند از طریق بحث و گفت‌وگو برای دانش‌آموزان بزرگتر یا کشیدن یک نقاشی هدف‌مند برای دانش‌آموزان کوچکتر باشد. این موضوع به خلاقیت معلم، احتیاجات دانش‌آموزان و این‌که معلم قصد دارد به چه مهمی دست یابد، بستگی دارد. البته تجربه موردپژوهی صورت‌گرفته نشان می‌دهد که گفت‌وگو و بحث گروهی، چیزی که جای خالی آن در مدارس ما بسیار دیده می‌شود، حجم وسیعی از فعالیت پیش از خواندن را دربر می‌گیرد.

در جریان «بلندخوانی» نیز دانش‌آموزان با گفت‌وگو درباره هر بخش کتاب، در کتاب‌خوانی معلم سهیم می‌شوند. معلم کتاب را با تمام اصولی که برای یک کتاب‌خوانی درست و جالب نیاز است، بلند می‌خواند و این راه‌کار علاوه بر بهبود وضعیت دقت و تمرکز دانش‌آموزان، شیوه درست‌خوانی را به آن‌ها می‌آموزد. با به‌کارگیری روش بلندخوانی در خواندن کتاب‌های با کیفیت ادبی، کودکان لذت گوش‌سپاری به ادبیات ناب را تجربه می‌کنند و عشق به ادبیات در آن‌ها نهادینه می‌شود، به دایره واژگان کودک افزوده می‌شود و چهار مهارت پایه‌ای سواد یعنی گوش‌سپردن، بیان کردن، خواندن و نوشتن را به خوبی فرا می‌گیرد.

در «فعالیت پس از خواندن»، معلم تیر نهایی خود را پرتاب می‌کند و بر اساس هدف فعالیتی را طراحی می‌کند. فعالیت باید به‌گونه‌ای طراحی شود که علاوه بر این‌که انگیزه خواندن را در کودکان افزایش دهد به آن‌ها اجازه دهد تا مهارت کسب شده را تمرین کنند. فعالیت‌ها می‌توانند شامل برگزاری کارگاه آموزشی، بحث و گفت‌وگو، بازی کردن، فعالیت‌های هنری، فعالیت‌های ورزشی، فعالیت‌های اجتماعی و از این قبیل باشد که در ادامه جلسه و یا در ابتدای جلسات بعدی صورت می‌گیرد. تجربه نشان داده است، انجام فعالیت‌های هنری به‌عنوان فعالیت پس از خواندن، علاوه بر افزایش انگیزه خواندن در

دانش‌آموزان، ذهن آن‌ها را بیشتر درگیر مفهوم فراگرفته شده، می‌کند. فعالیت‌هایی مانند نقاشی هدف‌مند، کاردستی، اجرای نمایش خلاق، کتاب‌سازی و ... برای مثال می‌توان قبل از خواندن کتاب «جنگ‌سیپ» در خصوص موانع ارتباطی گفت‌وگو کرد و پس از بلندخوانی کتاب از بچه‌ها خواست تا برای تبدیل شدن موانع ذکر شده به پل ارتباطی، راه‌کار بنویسند و یا در دومین جلسه از آشنایی با بچه‌ها، از آن‌ها خواست تا تمام ضعف‌های خود را یادداشت کنند. سپس کتاب «نقطه»، بلندخوانی شود و بچه‌ها نمی‌توانم‌های خود را پاره و خاک کنند یا به «فعلا نمی‌توانم» تغییر دهند، برای «نمی‌توانم» یک آگهی ترحیم بنویسند و بالای تخته نصب کنند. معلم در طول سال تحصیلی می‌تواند از این آگهی ترحیم برای یادآوری استفاده کند. هم‌چنین کتاب‌های زیادی وجود دارد که پذیرش یک کودک با نیازهای ویژه را در یک کلاس، عادی جلوه دهند و در قالب داستان، رفتار درست با کودک را آموزش دهند.